

**Azərbaycan Respublikasında cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın
ləqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə sahəsində
2022-2024-cü illəri əhatə edən ölkə risk qiymətləndirilməsinin nəticələrinə dair
HESABAT**

Maliyyə Tədbirləri üzrə İşçi Qrupun cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın ləqallaşdırılmasına, terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə və kütləvi qırğın silahlarının yayılması və yayılmasının maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə sahəsində effektivliyin və Maliyyə Tədbirləri üzrə İşçi Qrupunun Təvsiyələri ilə texniki uyğunluğun qiymətləndirilməsi Metodologiyası 2022-ci ilin fevralında yenilənmiş redaksiyada dərc edilmişdir. Maliyyə Tədbirləri üzrə İşçi Qrupu və Maliyyə Tədbirləri üzrə İşçi Qrupu tipli regional qurumlara üzv olan ölkələr periodik əsasda bu Metodologiya üzrə qarşılıqlı qiymətləndirilir.

Maliyyə Tədbirləri üzrə İşçi Qrupunun 1-ci Təvsiyəsi üzrə qiymətləndirmə kriteriyalarına əsasən ölkə üzrə cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın ləqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi riskləri müəyyən edilməli və qiymətləndirilməlidir. Qiymətləndirmə üzrə fəaliyyətin koordinasiyası işinin təşkili məqsədilə mexanizm və ya məsul qurum müəyyən edilməlidir. Risk qiymətləndirilməsinin nəticələri aktual saxlanmalı və bu barədə aidiyyəti şəxs və qurumların məlumatlandırılması məqsədilə mexanizm müəyyən edilməlidir. Qiymətləndirmə nəticəsində aşkar edilmiş risklərə mütənasib olaraq cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın ləqallaşdırılmasına, terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə, kütləvi qırğın silahlarının yayılması və yayılmasının maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə məqsədilə ölkələr öz resurslarını və əks-tədbirləri risk əsaslı yanaşmaya söykənərək tətbiq etməlidirlər.

Bu tələblər milli qanunvericilikdə "Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın ləqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra – Qanun) 20-21-ci maddələrində öz əksini tapmışdır. Ölkə risk qiymətləndirməsi sahəvi və institusional qiymətləndirmələrin nəticələrinə əsaslanmaqla Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın ləqallaşdırılmasına, terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə, kütləvi qırğın silahlarının yayılmasına və yayılmasının maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə sahəsində Koordinasiya Şurası (bundan sonra - Koordinasiya Şurası) tərəfindən aidiyyəti nəzarət və digər dövlət orqanlarının (qurumların), öhdəlik daşıyan şəxslərin, auditor xidməti göstərən şəxslərin, dini qurumların və qeyri-hökumət təşkilatlarının, həmçinin əlaqəli sahələrin nümayəndələrinin iştirakı ilə ən azı 3 ildə bir dəfə həyata keçirilir.

Koordinasiya Şurasının 2024-cü il 13 fevral tarixli iclasında ölkə risk qiymətləndirməsinin aparılması metodologiyası müəyyən edilmiş, işçi qruplar və onların rəhbərləri və tərkibi, habelə qiymətləndirmə üzrə Yol Xəritəsi təsdiq edilmişdir. Qiymətləndirmə məqsədilə yaradılmış işçi qruplar və onların tərkibi aşağıdakı kimidir:

No	İşçi qrupun adı	İşçi qrupa rəhbərlik edən qurum	İşçi qrupa üzv qurumlar
1	Əmlakın ləqallaşdırılması üzrə milli zəifliklərin qiymətləndirilməsi qrupu	Baş Prokurorluq	DİN, ƏN, DGK, DTX, DSK, Ali Məhkəmə, AMB, MMX, DVX, Auditorlar Palatası, Vəkillər Kollegiyası
2	Əmlakın ləqallaşdırılması üzrə milli təhdidlərin qiymətləndirilməsi qrupu	MMX	Baş Prokurorluq, DİN, ƏN, DGK, Ali Məhkəmə, AMB, DVX, Auditorlar Palatası, Vəkillər Kollegiyası

3	Qeyri-maliyyə institutları və peşə sahibləri üzrə milli zəifliklərin qiymətləndirilməsi qrupu	Rieltorlar, hüquq, mühasibat və vergi məsləhəti xidmətləri göstərən şəxslər üzrə milli zəifliklərin qiymətləndirilməsi: DVX	DGK, DQİDK, MMX
		Notariuslar üzrə milli zəifliklərin qiymətləndirilməsi: ƏN	
		Vəkillər üzrə milli zəifliklərin qiymətləndirilməsi: Vəkillər Kollegiyası	
4	Maliyyə institutları üzrə milli zəifliklərin qiymətləndirilməsi qrupu	AMB	Baş Prokurorluq, DİN, DTX, MMX, DVX, ABA, ASA, AFBİA
5	Terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi üzrə milli təhdidlərin və zəifliklərin qiymətləndirilməsi qrupu	DTX	Baş Prokurorluq, DİN, ƏN, DVX, DGK, DSX, XKX, DQİDK, Ali Məhkəmə, MMX, AMB

Ölkə risk qiymətləndirməsi çərçivəsində işçi qruplar tərəfindən zəruri sorğu anketləri hazırlanmış, aidiyyəti qurumlardan və açıq mənbələrdən məlumatlar toplanılmış və təhlil edilmiş, müxtəlif tematik təhlillər aparılmış, habelə aidiyyəti dövlət orqanları ilə müzakirələr və işçi görüşlər keçirilərək makrosəviyyədə və müxtəlif sektorlar üzrə mövcud və potensial cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması riskləri qiymətləndirilmişdir.

Bu ölkə risk qiymətləndirməsi ötən qiymətləndirmələrdə də olduğu kimi Dünya Bankının cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması üzrə milli risk qiymətləndirilməsi metodologiyası əsasında aparılmışdır.

Ölkə risk qiymətləndirməsi üzrə təhlillərin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi və beynəlxalq təcrübədən faydalanmaq məqsədilə Maliyyə Monitorinqi Xidməti ilə Avropa Şurası arasında əməkdaşlıq davam etdirilmişdir. Bu xüsusda yuxarıda sadalanan işçi qruplarda yer alan dövlət qurumları üçün ölkə risk qiymətləndirməsi üzrə strateji təhlillərin aparılmasına dair təlim təşkil edilmiş, eləcə də Avropa Şurasının ekspertləri tərəfindən ilkin ölkə risk qiymətləndirməsi hesabatı qiymətləndirilmiş və ekspert rəyləri əsasında təkmilləşdirilmişdir.

CINAYƏT YOLU İLƏ ƏLDƏ EDİLMİŞ ƏMLAKIN LEQALLAŞDIRILMASI ÜZRƏ MİLLİ TƏHDİDLƏR

Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması təhdidlərinin qiymətləndirilməsi zamanı Maliyyə Tədbirləri üzrə İşçi Qrupu tərəfindən müəyyən olunan 21 növ cinayət kateqoriyası təhlil edilmişdir. Təhlil zamanı törədilən cinayətlərin sayı və vurulan zərər meyarları əsasında elektron məlumat daşıyıcılarından və informasiya texnologiyalarından istifadə etməklə törədilən oğurluq və dələduzluq, dövlət vəsaitlərinin mənimsənilməsi, narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsi və qaçaqmalçılığı və vergidən yayınma cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması təhdidi yaradan cinayət müəyyən edilmişdir.

A. Aktual trendlər və metodlar

- Virtual aktivlər və rəqəmsal ödəniş platformalarının sürətli yayılması gəlir yaradan predativ cinayətlər sırasında kibercinayətkarlığın çəkisinin əhəmiyyətli artımı ilə nəticələnmişdir;
- Yeni potensial təhdidlərin, xüsusilə, yeni texnoloji mühitdə süni intellektin və müxtəlif aldadıcı identifikasiya/autentifikasiya texnologiyalarının tətbiqi maliyyə institutlarına və müştərilərə qarşı manipulyasiya risklərini artırır;

- Şel şirkətlər bu dövrdə də leqallaşdırma məqsədilə geniş istifadə edilən vasitələrdən biri olaraq qalır.

B. Əsas cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması tipologiyaları və sui-istifadə edilən sektorlar

- Fiziki şəxslərin və şel şirkətlərin hesabları arasında çoxsaylı köçürmə əməliyyatlarından sonra pul vəsaitinin nağdlaşdırılması, xarici ölkələrdəki bank hesablarına köçürmə və daşınmaz əmlaka konversiya ən geniş yayılmış cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması üsullarıdır;
- Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması məqsədləri üçün sektor qismində maliyyə institutları, öhdəlik daşıyan şəxs qismində banklar və ödəniş təşkilatları, məhsul və xidmətlər qismində ödəmə terminallarından karta mədaxil, kartdan karta və nağdlaşdırma əməliyyatları, fiziki və hüquqi şəxslərin hesabları arasındakı köçürmə əməliyyatları, həmçinin xarici ölkələrdəki bank hesablarına köçürmə əməliyyatları daha çox istifadə edilmişdir.
- Yeni trend kimi virtual aktiv xidməti təminatçıları sektoru və virtual aktivlərdən istifadə olunmaqla göstərilən maliyyə xidmətləri önə çıxmışdır.

CİNAYƏT YOLU İLƏ ƏLDƏ EDİLMİŞ ƏMLAKIN LEQALLAŞDIRILMASI ÜZRƏ MİLLİ ZƏİFLİKLƏR

Qiymətləndirmə zamanı 11 giriş dəyişəni üzrə ölkənin cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması sisteminin müxtəlif aspektləri, o cümlədən 2022–2024-cü illəri əhatə edən dövrdəki islahatları, qanunvericilik və institusional mexanizmlərin effektivliyi nəzərdən keçirilir. Təhlil əsasında aşkar edilmiş əsas zəifliklər və çatışmazlıqlar aşağıdakı kimidir:

- Qanunvericiliyin Maliyyə Tədbirləri üzrə İşçi Qrupunun 4-cü Təvsiyəsinin yeni tələblərinə uyğunlaşdırılması zərurətinin mövcudluğu;
- Virtual aktivlər və onlarla əlaqədar fəaliyyətlərin tənzimlənməməsi;
- Xarici tərəfdaşlarla geriye məlumatlandırmanın sistemə aparılmaması;
- Benefisiar mülkiyyətçi məlumatlarının təqdim edilməsi tələbi yeni olduğundan bu barədə məlumatlılığın aşağı səviyyədə olması.

SAHƏVİ ZƏİFLİKLƏR

- Qiymətləndirmə çərçivəsində benefisiar mülkiyyətçilərin verifikasiyası üçün nəzərdə tutulan vahid sistemin əlverişli olmaması səbəbindən istifadə edilməməsi və benefisiar mülkiyyətçilərin müəyyən edilməməsi, onların xaric siyasi nüfuzlu şəxs olmasının müəyyən edilməməsi, benefisiar mülkiyyətçiləri müəyyən edilməmiş müştərilərlə işgüzar münasibətlərə xitam verilməməsi, yüksək riskli müştərilərlə bağlı gücləndirilmiş müştəri uyğunluğu tədbirlərinin tətbiq edilməməsi və eyniləşdirmə məlumatlarının yenilənməməsi kimi pozuntular aşkar edilmişdir;
- İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 598-ci maddəsində nəzərdə tutulan sanksiyalar məbləğ və növ baxımından effektiv, proporsional və çəkintici hesab edilmir (MONEYVAL qiymətləndirməsinə əsasən);
- Öhdəlik daşıyan şəxslər (əsasən, notariuslar istisna olmaqla qeyri-maliyyə institutları və peşə sahibləri) üzrə ortaqlar zəifliklər, daxili nəzarət proqramının ümumilikdə və ya bəzi elementlərinin mövcud olmamasında, müştəri uyğunluğu tədbirlərinin tətbiq edilməməsində və beləliklə, şübhəli əməliyyatların vaxtında aşkarlanmaması və Maliyyə Monitorinqi Xidmətinə göndərilməməsində öz əksini tapır. Bu zəifliklərin miqyası müxtəlif sektorlar üzrə fərqlilik göstərir. Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə sistemi qurulmuş öhdəlik daşıyan şəxslərdə (əsasən, qeyri-bank maliyyə institutları) isə əsas zəiflik şübhəli əməliyyatlara dair hesabatların keyfiyyəti və təhlilə yararlılığında özünü göstərir.